

انواع روش‌های تأمین مالی نظام سلامت در دنیا از طب ملی تا بازار آزاد

یادداشت
علی احمدی

سازوکار مالی مناسب در نظام سلامت به‌نجوی که علاوه بر ایجاد دسترسی عادلانه به خدمات پایه سلامت برای همه افراد، بتواند از بیماران در برابر هزینه‌های سنگین درمانی محافظت کند، یکی از اهداف سه‌گانه نظام سلامت است. لذا تأمین مالی از کارکردهای اصلی نظام سلامت بوده و جمع‌آوری منابع مالی، تجمیع ریسک و خرید خدمت را شامل می‌شود. نحوه تأمین مالی در نظام سلامت و نقش آن در شکل‌گیری و دسترسی عادلانه به خدمات به‌قدری است که عموماً تقسیم‌بندی نظام‌های سلامت در دنیا بر این اساس صورت می‌گیرد. شاید بتوان نقطه مشترک تمام انواع روش‌های تأمین مالی موفق را استقلال خریدار خدمت از ارائه‌دهنده دانست. اصلاحات صورت گرفته هم‌عقد تا در جهت تقویت این اصل بوده است. نکته دیگر آنکه ساختارهای کارآمد یک یا دو ساله به‌وجود نیامده‌اند، بلکه ده‌ها سال با اصلاحات تدریجی و بررسی اثرات این تغییرات در تمامی بخش‌های نظام سلامت، مسیر بهینه انتخاب شده است.

طب ملی

هزینه‌های سلامت از محل مالیات عمومی تأمین شده و ارائه خدمات عمدتاً توسط مراکز دولتی و رایگان برای تمامی شهروندان صورت می‌گیرد. انگلستان، نیوزیلند و برخی کشورهای حوزه اسکاندیناوی این مدل را برگزیده‌اند. در انگلستان ابتدا ارائه و خرید خدمات توسط دولت صورت می‌گرفت که موجب کاهش کیفیت و افزایش هزینه‌ها شد. لذا مارگارت تاچر در دوران نخست‌وزیری خود اصلاحاتی در نظام ملی سلامت (NHS) انگلستان به‌وجود آورد که مهم‌ترین آن‌ها واگذاری مسئولیت خرید خدمات سلامت به نهادهای غیردولتی با عنوان تراست بود. این کار در جهت تفکیک تدارک از خرید خدمت و به‌تبع آن افزایش کیفیت و کاهش هزینه‌ها صورت گرفت. استقرار نظام مالیاتی قوی، تضمین تخصیص منابع پایدار به حوزه سلامت از بودجه و تفکیک تدارک از خدمت از خرید آن در کنار استقرار نظام ارجاع و پزشک خانواده از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری نظام سلامت نسبتاً موفق در انگلستان می‌باشد. با این وجود کیفیت پایین و صف انتظار طولانی در مراکز درمانی دولتی همچنان از مشکلات نظام سلامت این کشور است.

بیمه‌های اجتماعی

در این مدل صندوق‌های متعدد بیمه که با مشارکت مالی کارکنان و کارفرمایان شکل گرفته‌اند وظیفه جمع‌آوری منابع و خرید خدمت را به عهده‌دارند. مالکیت و مدیریت این صندوق‌ها با بیمه‌گذاران و کارفرمایان بوده و به‌صورت غیرانتفاعی فعالیت می‌کنند. از این روی به آن‌ها بیمه‌های اجتماعی می‌گویند. همه صندوق‌ها موظف هستند تا با دریافت سقف حق بیمه، کف خدمات پایه را برای بیمه‌گذاران پوشش دهند. ضمن اینکه افراد در انتخاب نوع بیمه‌ی خود اختیار دارند. رقابت بین صندوق‌ها منجر شده تا صندوق‌های بیمه برای افزایش جمعیت تحت پوشش خود هزینه‌های خود را به بهترین نحو ممکن مدیریت کرده و با حداقل حق بیمه دریافتی، حداکثر خدمات را پوشش دهند. این امر موجب افزایش کیفیت خدمات بیمه‌ای و درمانی شده است و تقریباً صف انتظار برای گرفتن خدمات درمانی وجود ندارد. از معایب این نوع نظام تأمین مالی می‌توان به زیاد بودن هزینه‌های پشتیبانی صندوق‌ها به دلیل تعدد آن‌ها و همچنین قیمت زیاد خدمات سلامت اشاره کرد.

صندوق واحد بیمه

در این ساختار بودجه و منابع عمومی سلامت و حق بیمه‌ای که مردم برای سلامت پرداخت می‌کنند در یک صندوق واحد (در سطح ملی یا محلی) تجمیع شده و خرید خدمت توسط این صندوق صورت می‌گیرد. به دلیل انحصار خریدار، خدمات سلامت از قیمت مناسب‌تری برخوردار هستند اما کیفیت پایین خدمات و ناکارآمدی صندوق بیمه در ارائه خدمات بیمه‌ای از جمله نقاط ضعف این نوع نظام‌های سلامت است، خصوصاً اگر مدیریت آن دولتی باشد. در کانادا مدیریت و مالکیت صندوق بیمه در هر استان غیردولتی بوده و به بیمه‌شدگان واگذار شده است. به دلیل انحصار خریدار خدمت که تنها یک صندوق بیمه است، قیمت خدمات نسبتاً کمتر است؛ اما نبود بستر رقابتی برای صندوق‌های بیمه مانع ارتقا کیفیت خدمات شده و منابع بهینه هزینه نمی‌شود. همچنین مانند انگلستان، صف طولانی انتظار برای گرفتن خدمت از معضلات این سیستم است.

حساب شخصی سلامت

در سنگاپور هر فرد دارای درآمد اجباراً بخشی از درآمد خود را باید در حساب شخصی سلامت پس‌انداز کند. در صورت نیاز فرد یا خانواده او به خدمات بهداشتی درمانی، از این محل هزینه‌ها پرداخت می‌شود. در این ساختار هیچ تجمیع ریسکی صورت نمی‌گیرد. ضمناً نقش یارانه دولت در خدمات سلامت بسیار پررنگ است.

بازار آزاد

در ایالات متحده آمریکا بیش از ۵۰ درصد هزینه‌ها به‌صورت مستقیم یا از طریق بیمه‌های خصوصی پرداخت می‌شود. عرضه و تقاضا تعیین‌کننده قیمت خدمات است. بهترین نوع آن در آمریکا پیاده شده به گونه‌ای که با وجود بیش‌ترین سرانه به بخش سلامت شاهد نارضایتی گسترده از آن هستیم. درمان محوری یکی از شاخص‌های این نوع نظام است.